

«Επιστροφή στο μέλλον: Η Τεχνητή Νοημοσύνη στο κάτοπτρο της Πατερικής ανθρωπολογίας»

/ [Ενορίες](#)

Η πατερική θεολογία προσφέρει τα αναγκαία κριτήρια: διάκριση, ελευθερία, ευθύνη, αγάπη προς τον άνθρωπο. Αν η Τεχνητή Νοημοσύνη ιδωθεί όχι ως αυθεντία αλλά ως εργαλείο, και αν ενταχθεί σε ένα πλαίσιο ανθρωποκεντρικό και θεολογικά προσανατολισμένο, μπορεί να αξιοποιηθεί δημιουργικά.

Ολοκληρώθηκε η σειρά των εκδηλώσεων που διοργανώνει ο Σύνδεσμος Επιστημόνων Πειραιώς (Σ.Ε.Π.) στο πλαίσιο του προγράμματος «ΕΝΟΡΙΑ εν δράσει...», του **Ιερού Ναού Ευαγγελιστρίας Πειραιώς**, αφιερωμένες στην

Τεχνητή Νοημοσύνη.

Την Κυριακή 14 Δεκεμβρίου ο Πρόεδρος του Σ.Ε.Π. **κ. Παναγιώτης Χαρατζόπουλος**, Φυσικός Msc, MEd, φιλοξένησε τον **κ. Κωνσταντίνο Κορναράκη**, Καθηγητή της Θεολογικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α, σε μία συζήτηση με θέμα: **«Επιστροφή στο μέλλον: Η Τεχνητή Νοημοσύνη στο κάτοπτρο της Πατερικής ανθρωπολογίας»**.

Η συζήτηση είχε ως κεντρικό άξονα τη σχέση της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) με την πατερική ανθρωπολογία και την ορθόδοξη θεολογία. Ο κ Κορναράκης, προσέγγισε το σύγχρονο τεχνολογικό φαινόμενο όχι με όρους τεχνοφοβίας ή άκριτου ενθουσιασμού, αλλά μέσα από τα σταθερά κριτήρια της πατερικής παράδοσης, τα οποία θεωρεί διαχρονικά και ικανά να φωτίσουν ακόμη και τις πιο σύγχρονες εξελίξεις.

Η συζήτηση ξεκίνησε με τη διαπίστωση ότι η ΤΝ δεν αποτελεί απλώς ένα μελλοντικό ενδεχόμενο, αλλά ήδη παρόν και ενεργό στοιχείο της καθημερινής ζωής. Διεισδύει σε πλήθος τομέων – από την εκπαίδευση και την ιατρική έως την επικοινωνία και την ψυχαγωγία – και σύντομα αναμένεται να επηρεάσει σχεδόν κάθε πτυχή της ανθρώπινης δραστηριότητας. Το ερώτημα, ωστόσο, δεν είναι αν η Εκκλησία και η θεολογία «προλαβαίνουν» την τεχνολογία, αλλά αν διαθέτουν εκείνα τα κριτήρια που επιτρέπουν μια ουσιαστική αξιολόγησή της.

Στο σημείο αυτό εισάγεται η βασική θέση ότι η πατερική θεολογία δεν είναι ένα μουσειακό σύστημα σκέψης δεμένο με το παρελθόν, αλλά μια ζωντανή θεώρηση του ανθρώπου και του κόσμου. Οι Πατέρες της Εκκλησίας, ήδη από τους πρώτους αιώνες, αντιμετώπισαν την επιστήμη και τις τέχνες με θετικό τρόπο, θεωρώντας τις «παραμυθία» για τον άνθρωπο, δηλαδή βοήθημα που ανακουφίζει τη βιοτική του ανάγκη και διευκολύνει τη ζωή του. Ο Μέγας Βασίλειος και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα της τεχνολογικής προόδου, θέτοντας όμως σαφή όρια: η τεχνολογία είναι θεμιτή όταν υπηρετεί τις πραγματικές ανάγκες του ανθρώπου και όχι όταν τον εγκλωβίζει στην πολυτέλεια, στην υπερβολή ή στην αλλοτρίωση.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη διάκριση που εισάγει ο Μέγας Βασίλειος μεταξύ όσων μπορούν και όσων δεν πρέπει να γίνουν. Η διάκριση αυτή προσφέρεται ως βασικό εργαλείο αξιολόγησης της ΤΝ: το γεγονός ότι κάτι είναι τεχνικά εφικτό δεν σημαίνει αυτομάτως ότι είναι και ηθικά αποδεκτό ή πνευματικά ωφέλιμο. Η

πατερική σκέψη, παρότι δεν γνώρισε την ΤΝ, παρέχει τις αρχές εκείνες που επιτρέπουν την κρίση της.

Στη συνέχεια η συζήτηση εστίασε στο ανθρωπολογικό υπόβαθρο. Η ΤΝ, όπως τονίστηκε, τείνει να αντιλαμβάνεται τον άνθρωπο ως μια μη ολοκληρωμένη οντότητα που χρειάζεται τεχνολογική ενίσχυση για να φτάσει στην πληρότητά της. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται σύγχρονες τάσεις όπως η νευροηθική, οι εγκεφαλικές εμφυτεύσεις και η επαυξημένη πραγματικότητα, που υπόσχονται βελτίωση των γνωστικών και αισθητηριακών δυνατοτήτων του ανθρώπου. Η ΤΝ λειτουργεί συχνά ως «πληρεξούσιος» του ανθρώπου, αναλαμβάνοντας δράσεις εκ μέρους του και προλαμβάνοντας τις ανάγκες του.

Αντίθετα, η πατερική ανθρωπολογία βλέπει τον άνθρωπο ως πλήρη και ολοκληρωμένο «εξ άκρας συλλήψεως», επειδή είναι πλασμένος «κατ' εικόνα Θεού» και πορεύεται προς το «καθ' ομοίωσιν». Ο άνθρωπος, σύμφωνα με αυτή την προοπτική, δεν έχει απόλυτη ανάγκη την τεχνολογία για να ολοκληρωθεί υπαρξιακά· η μόνη του ουσιαστική ανάγκη είναι η κοινωνία με τον Θεό. Όλες οι άλλες ανάγκες – ιδιαίτερα όσες προβάλλονται από την τεχνολογική κουλτούρα – χαρακτηρίζονται ως ψευδοανάγκες.

Αυτό δεν σημαίνει απόρριψη της τεχνολογίας, αλλά ιεράρχηση. Οι Πατέρες αναγνωρίζουν ότι ο άνθρωπος χρειάζεται μέσα για να επιβιώσει βιολογικά και ψυχολογικά, αλλά αυτά δεν είναι καθοριστικά για τη σωτηρία του. Ακόμη και η σωματική αρτιμέλεια δεν αποτελεί προϋπόθεση της ανθρώπινης πληρότητας, αφού το ουσιώδες στοιχείο είναι η λογική ψυχή.

Ένα από τα κεντρικά θέματα της συζήτησης ήταν η διάκριση μεταξύ πληροφορίας και γνώσης. Η ΤΝ, όπως τονίζεται, παρέχει τεράστιο όγκο πληροφοριών και έτοιμων απαντήσεων, όμως αυτό δεν ταυτίζεται με την αληθινή γνώση. Στην πατερική παράδοση, η γνώση είναι μετοχική και βιωματική: δεν αποκτάται απλώς με την αποθήκευση δεδομένων, αλλά με την εσωτερική αφομοίωση και τη μεταμόρφωση του ανθρώπου. Αν κάτι δεν βιωθεί και δεν γίνει προσωπικό κτήμα, παραμένει επιφανειακή πληροφορία.

Ο κίνδυνος της ΤΝ έγκειται στο ότι προσφέρει αφθονία πληροφοριών χωρίς τον απαιτούμενο χρόνο και χώρο για αφομοίωση. Ο άνθρωπος ικανοποιείται από την άμεση απάντηση και παύει να εμβαθύνει. Έτσι, η γνώση χάνει τον σωτηριολογικό και εσχατολογικό της χαρακτήρα, που στην πατερική θεολογία συνδέεται με την πορεία προς τη θέωση.

Ιδιαίτερα κρίσιμο αναδεικνύεται το ζήτημα της ευθύνης και της ψυχολογικής

επίδρασης της ΤΝ. Αναφέρονται περιπτώσεις ανθρώπων – ακόμη και εφήβων – που οδηγήθηκαν σε αυτοκτονία ύστερα από έντονη συναισθηματική εξάρτηση από ψηφιακούς βοηθούς. Η ευκολία με την οποία οι χρήστες εμπιστεύονται την ΤΝ για θέματα υγείας, ψυχολογίας ή υπαρξιακής αγωνίας θεωρείται εξαιρετικά επικίνδυνη, ιδίως όταν υποκαθιστά τη ζωντανή σχέση με γιατρούς, ψυχολόγους ή πνευματικούς πατέρες.

Στο σημείο αυτό επισημάνθηκε ότι η ΤΝ δεν μπορεί και δεν πρέπει να υποκαθιστά την προσωπική σχέση. Όπως δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον δάσκαλο στην εκπαίδευση, έτσι δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον πνευματικό στην Εκκλησία. Η προσωπική σχέση, η διάκριση και η ευθύνη δεν αλγοριθμοποιούνται.

Η συζήτηση προχώρησε στο ερώτημα αν και πώς η Εκκλησία μπορεί να αξιοποιήσει την ΤΝ στο ποιμαντικό και διδακτικό της έργο. Αναγνωρίζεται ότι υπάρχουν θετικές δυνατότητες, όπως η παροχή αξιόπιστων πληροφοριών (π.χ. βιβλία της Αγίας Γραφής, βασικές δογματικές γνώσεις, ιστορικά στοιχεία), η κατήχηση, η θεολογική εκπαίδευση και η χρήση επαυξημένης πραγματικότητας για την οπτικοποίηση ιστορικών και βιβλικών γεγονότων. Τέτοιες εφαρμογές μπορούν να λειτουργήσουν εισαγωγικά και παιδαγωγικά.

Παράλληλα, επισημάνθηκαν σοβαροί κίνδυνοι, όπως η δημιουργία «ψηφιακών εκκλησιών» που υποκαθιστούν τη ζωντανή εκκλησιαστική εμπειρία και τη Θεία Ευχαριστία με εικονικές συναθροίσεις. Η Εκκλησία, δεν μπορεί να μετατραπεί σε ηθικιστική ή πληροφοριακή κοινότητα· το κέντρο της ζωής της παραμένει η ευχαριστιακή σύναξη και η προσωπική πνευματική καθοδήγηση.

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε και στα όρια εφαρμογών τύπου «εκκλησιαστικών chatbots». Αυτά μπορεί να είναι χρήσιμα για πληροφοριακά ερωτήματα, αλλά καθίστανται προβληματικά όταν καλούνται να απαντήσουν σε ζητήματα αμαρτίας, πνευματικής κατάστασης ή συνειδησιακών αποφάσεων. Ελλοχεύει ο κίνδυνος ενοχοποίησης ή αποενοχοποίησης χωρίς διάκριση, κάτι που μπορεί να βλάψει σοβαρά την πνευματική ζωή.

Στο τελευταίο μέρος της συζήτησης επανήρθε το ζήτημα της παιδείας. Διακρίνεται σαφώς η παιδεία από την εκπαίδευση: η εκπαίδευση παρέχει δεξιότητες και τεχνικές γνώσεις, ενώ η παιδεία συγκροτεί τον εσωτερικό άνθρωπο, τον νου και το ήθος. Το πρόβλημα της εποχής δεν είναι πρωτίστως η ύπαρξη της ΤΝ, αλλά η απουσία παιδείας που θα επιτρέψει τη σωστή χρήση της.

Η πατερική θεολογία προσφέρει τα αναγκαία κριτήρια: διάκριση, ελευθερία, ευθύνη, αγάπη προς τον άνθρωπο. Αν η ΤΝ ιδωθεί όχι ως αυθεντία αλλά ως

εργαλείο, και αν ενταχθεί σε ένα πλαίσιο ανθρωποκεντρικό και θεολογικά προσανατολισμένο, μπορεί να αξιοποιηθεί δημιουργικά. Διαφορετικά, υπάρχει ο κίνδυνος να μετατραπεί σε μηχανισμό αλλοτρίωσης.

Το τελικό συμπέρασμα της συζήτησης είναι ότι η στάση της Εκκλησίας και των χριστιανών δεν πρέπει να είναι ούτε άρνηση της τεχνολογίας, ούτε άκριτα αποθεωτική. Απαιτείται εγρήγορση, κριτικός λόγος και βαθιά παιδεία, ώστε η τεχνολογία – και ειδικότερα η Τεχνητή Νοημοσύνη – να υπηρετεί τον άνθρωπο και όχι να τον υποκαθιστά ή να τον καθυποτάσσει.

